

Tjänsteutlåtande

Utfärdat 2025-09-23

Ärendenummer GSF-2025-02661

Handläggare

Anna Enholm Jakobsson

E-post

anna.enholm.jakobsson@grundskola.goteborg.se

Yttrande över motion om en övergripande och samordnad plan för att förebygga och motverka välfärdsbrott**Förslag till beslut**

I grundskolenämnden,

Grundskolenämnden avstyrker motionen om att ta fram en övergripande och samordnad plan för att förebygga och motverka välfärdsbrottslighet och översänder förvaltningens tjänsteutlåtande, daterat 2025-09-23, som sitt yttrande till kommunstyrelsen.

Sammanfattning

Kommunstyrelsen har begärt att grundskolenämnden ska yttra sig över en motion från Lena Ferm (SD) och Jörgen Fogelklou (SD) om att ta fram en övergripande och samordnad plan för att förebygga och motverka välfärdsbrott.

Motionärerna menar att planen ska fastställas för hela staden och bland annat innehålla ett kommunövergripande arbetssätt som definierar ansvar, arbetsprocesser och samverkan mellan de olika förvaltningarna och bolagen inom kommunen. Motionärerna menar även att planen bör beskriva regelbundna uppföljningar och utvärderingar av arbetet för att säkerställa att insatserna är effektiva och att arbetet görs på ett rättssäkert och rättvist sätt.

Förvaltningen har rutiner och anvisningar i syfte att säkerställa ett rättssäkert och ändamålsenligt arbetssätt för att minska risken för välfärdsbrottslighet och genomför regelbundna uppföljningar och utvärderingar inom ramen för arbetet med intern kontroll. Förvaltningens bedömning är att en övergripande och samordnad plan för hela staden inte är ändamålsenlig samt att det finns svårigheter att ha en gemensam och övergripande plan eftersom förvaltningarnas och bolagens riskbild för välfärdsbrottslighet ser olika ut. Däremot anser förvaltningen i likhet med tidigare utredning att samordning och samarbete mellan olika samhällsaktörer är av betydelse och bör omhändertas i stadens fortsatta trygghetsskapande och brottsförebyggande arbete.

Förvaltningen bedömer att det kan finnas en risk för dubbelstyrning och överlappande arbetsuppgifter med ett eventuellt framtagande av ny plan vilket skulle generera en ökad administrativ kostnad inom förvaltningen.

Mot denna bakgrund anser förvaltningen att motionen ska avstyrkas.

Bedömning ur ekonomisk dimension

För att säkerställa en korrekt användning av de offentliga skattemedlen finns flera lagar och styrande dokument, till exempel kommunallagen, skollagen, lagen om offentlig upphandling (LOU), Göteborgs stads riktlinje för inköp och upphandling, grundskolenämndens ersättningsregler med flera.

Varje ny plan kräver resurser för att kunna implementeras, följas upp och utvärderas. Att ta fram en ny övergripande och samordnad plan mot välfärdsbrottslighet skulle generera en ökad administrativ kostnad inom grundskoleförvaltningen eftersom de administrativa processerna framför allt skulle öka i samband med uppföljning och utvärdering av planen. En ny plan ökar även risken för ineffektiv resursanvändning i form av dubbelarbete och överlappande arbetsuppgifter eftersom förvaltningen redan har upprättade rutiner, anvisningar och processer i syfte att säkerställa ett rättssäkert och ändamålsenligt arbetssätt för att minska risken för välfärdsbrottslighet. Förvaltningen genomför även regelbundna uppföljningar och utvärderingar inom ramen för arbetet med intern kontroll.

Bedömning ur ekologisk dimension

Förvaltningen har inte gjort några särskilda observationer eller bedömningar utifrån denna dimension.

Bedömning ur social dimension

Välfärdsbrottsligheten påverkar det demokratiska systemet på flera sätt, till exempel genom att offentliga resurser går till personer eller verksamheter som de inte var menade för.

Bedömning av barnets bästa

I FN:s barnkonvention som är svensk lag sedan 2020 finns bestämmelser gällande att alla barn är lika mycket värda och ingen får diskrimineras (artikel 2), att barns bästa ska alltid beaktas i första hand vid beslut som rör barn (artikel 3) samt att barn har rätt till utbildning och att skolan ska hjälpa barnet att utvecklas (artiklarna 28 och 29).

Grundskoleförvaltningen har hemkommunsansvar för alla barn och ungdomar mellan 6–16 år och som är folkbokförda i Göteborgs Stad, oavsett om de går på en kommunal eller fristående skola. Om oegentligheter sker systematiskt finns det risk för att verksamhetens kvalitet påverkas negativt. Ytterligare en risk är att staden blir en plattform för oseriösa aktörer vars verksamhet inte ser till elevernas bästa. För att säkerställa att eleverna får den utbildning som de har rätt till är det av yttersta vikt att förvaltningen arbetar med att säkra att skattemedel används på ett korrekt sätt. Förvaltningen gör dock bedömningen att grundskolenämnden utifrån sitt grunduppdrag främst är den som behöver avgöra de insatser som behövs i syfte att motverka oegentligheter för att säkerställa att eleverna får den utbildning de har rätt till.

Samverkan

Information på förvaltningens samverkansgrupp (FSG) den 14 oktober 2025.

Bilagor

1. Motion från Lena Ferm (SD) och Jörgen Fogelklou (SD) om att ta fram en övergripande och samordnad plan för att förebygga och motverka välfärdsbrott.

Ärendet

Kommunstyrelsen har begärt att grundskolenämnden ska yttra sig över en motion från Lena Ferm (SD) och Jörgen Fogelklou (SD) om att arbeta fram en övergripande och samordnad plan för att förebygga och motverka välfärdsbrott.

Grundskolenämnden ska yttra sig över förslaget till kommunstyrelsen senast den 4 november 2025.

Beskrivning av ärendet

Motionärerna beskriver bland annat att det i dagsläget saknas en tydlig kommunal plan och samordning gällande förebyggande och motverkande av välfärdsbrott och föreslår att kommunstyrelsen får i uppdrag att arbeta fram en övergripande och samordnad plan för att förebygga och motverka välfärdsbrott. Motionärerna menar att planen ska fastställas för hela staden och innehålla följande delar:

- ett kommunövergripande arbetssätt som tydligt definierar ansvar, arbetsprocesser och samverkan mellan de olika förvaltningarna och bolagen inom kommunen, hur välfärdsbrott ska förebyggas och hanteras, inklusive konkreta mål och metoder för att upptäcka, utreda och beivra brott,
- planen bör även beskriva regelbundna uppföljningar och utvärderingar av arbetet för att säkerställa att insatserna är effektiva och att arbetet görs på ett rättssäkert och rättvist sätt.

Tidigare utredningar

Förvaltningen har tidigare utrett ärenden relaterat till välfärdsbrottslighet. Under 2022 gav grundskolenämnden förvaltningen i uppdrag att kartlägga och vid behov justera styrande dokument och strukturer för att motverka, upptäcka och beivra välfärdsbrottslighet (diarienummer N609-1785/22). Förvaltningen kunde huvudsakligen identifiera fyra riskområden där förvaltningen kan utsättas för välfärdsbrottslighet:

1. Utbetalning av elev- och fritidshemspeng till enskilda huvudmän
2. Utbetalning av tilläggsbelopp till enskilda huvudmän
3. Inköp och upphandling i grundskoleförvaltningen
4. Fritidshemsavgifter till grundskoleförvaltningen

Utredningen visade att det kunde förekomma fusk inom identifierade riskområden men att det generellt inte är satt i system gentemot förvaltningen. Kartläggningen visade att det inom respektive riskområde finns styrande dokument och strukturer som till viss del motverkar, upptäcker och beivrar välfärdsbrottslighet. Utredningen visade även att det pågår ett kontinuerligt utvecklings- och förbättringsarbete inom förvaltningen med att justera styrande dokument och strukturer vid behov. Förvaltningens samlade bedömning var att det inte helt går att förlita sig på styrande dokument, utan arbetet behöver kompletteras med regelbunden och systematisk kontroll som bedöms kunna omhändertas inom befintliga avdelningarnas verksamhetsuppdrag och ansvar för ovanstående områden.

Under 2024 fick förvaltningen i uppdrag från kommunstyrelsen att utreda motion från Axel Josefson (M) och Nina Miskovsky (M) om att inrätta en särskild central funktion för att motverka välfärdsbrottslighet (diarienummer N609-0574/24). Förvaltningen bedömde att det fanns en risk med inrättande av en sådan funktion då det kunde leda till att förvaltningar och bolag inte tar ansvar för frågan om välfärdsbrottslighet inom sina verksamhetsområden. Förvaltningen föreslog att en eventuell ny funktion skulle kunna kopplas stadens redan etablerade brottsförebyggande arbete och belysas tydligare i stadens brottsförebyggande program. Förvaltningens samlade bedömning var att det både behöver finnas ett centralt och lokalt ansvar i frågor om välfärdsbrottslighet samt förtydligas att hela staden förväntas arbeta systematiskt med att kartlägga risker när det kommer till välfärdsbrottslighet, exempelvis i uppföljningsrapporter.

Centrala utgångspunkter

Kommunernas ansvar för att förebygga och motverka välfärdsbrottslighet

Den 1 juli 2023 trädde en ny lag i kraft som reglerar kommunernas brottsförebyggande arbete och som innebär att samtliga kommuner har ett ansvar att bedriva ett kunskapsbaserat och systematiskt brottsförebyggande arbete inom sina verksamheter vilket även inkluderar välfärdsbrottslighet. Det innebär att varje kommun ska ta fram en lägesbild över brottsligheten, besluta om åtgärdsplaner, säkerställa en samordningsfunktion för det lokala brottsförebyggande arbetet samt samverka med relevanta aktörer.¹

Göteborgs stads trygghetsskapande och brottsförebyggande program 2022–2026

Göteborgs stad har ett trygghetsskapande och brottsförebyggande program för 2022–2026 och som gäller för alla stadens nämnder och styrelser. Syftet med programmet är att kraftsamla och förtydliga vad som förväntas av stadens nämnder och styrelser i det gemensamma arbetet. Arbetet ska bidra till att:

- Öka tryggheten för de som lever, verkar och vistas i staden.
- Minska den individuella och organiserade brottslighetens påverkan på göteborgssamhället.

I programmet beskrivs stadens målområden, strategier samt ansvarsnivåer för stadens trygghetsskapande och brottsförebyggande arbete.

Målområde 5 i programmet belyser att dagens brottslighet är komplex, varierad och gränsöverskridande, och som bland annat både kan ske i stadens verksamheter samt digitalt. Målet är att minska möjligheten att begå brott och fokus är på omständigheterna, situationerna och platserna för brott. Den första strategin (5:1) för att nå målet innebär att staden på ett systematiskt sätt ska vidta brottsförebyggande åtgärder i verksamheter, på platser och vid tjänster där brott riskerar att begås. Ansvaret för strategin finns hos samtliga nämnder och styrelser. Den andra strategin (5:2) innebär att staden ska förstärka sina kontrollfunktioner och samverka internt och externt för att motverka ekonomisk

¹ Brottsförebyggande rådet (Brå)- Kommunernas ansvar
Lag (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete

brottslighet och att oseriösa aktörer kommer åt stadens resurser. Denna strategi har kommunstyrelsen ett särskilt ansvar för, medan ansvaret ligger hos alla nämnder och styrelser.

Rättslig reglering och tillsyn

I kommunallagen, skollagen och i Lag om offentlig upphandling (LOU) beskrivs kommunernas skyldigheter och ansvar gentemot externa aktörer, både vid överlämnande av verksamhet till privata aktörer och vid inköp av varor och tjänster. Som en del av detta ansvar behöver kommunerna ta fram egna regelverk, rutiner och internkontrollsystem för att arbeta brottsförebyggande och därmed minska riskerna för externa aktörer att på ett otillåtet sätt nyttja välfärdsmedel.

I kommunallagen regleras kommunala nämnders ansvar att var och en inom sitt område ska se till att den interna kontrollen är tillräcklig och att verksamheten bedrivs på ett i övrigt tillfredsställande sätt. Det framgår även att kommunerna har ett ansvar för att kontrollera och följa upp verksamhet som har lämnats över till privata utförare. Vidare framgår om kommun sluter avtal med en privat utförare, ska kommunen genom avtalet tillförsäkra sig information som gör det möjligt att ge allmänheten insyn i den verksamhet som lämnas över.

Riksdagen fattade beslut om en tydligare intern kontroll för kommunala nämnder från och med 1 juli 2025 och som innebär att nämnderna var och en inom sitt område också ska se till att den interna kontrollen är tillräcklig för att förebygga fel och oegentligheter i verksamheten. Det omfattar exempelvis avsiktliga och oavsiktliga fel, avvikelser, brister, korruption, otillåten och otillbörlig påverkan, bedrägerier och välfärdsbrottslighet. Syftet är att kommuner i större omfattning ska förebygga, upptäcka och åtgärda fel och oegentligheter i verksamheten.²

I skollagen beskrivs två möjligheter att erhålla information och granska privata utförare av skolverksamhet. Det ena är insynsmöjligheten som kommunen ansvarar för och den andra är tillsynen som granskar det mesta av fristående skolor. Skolinspektionen har som uppdrag att utöva tillsyn över samtliga skolhuvudmän och ansvarar för tillståndsprovningen av enskilda huvudmän.

Hemkommunen har skyldighet att bevaka så att barn folkbokförda i kommunen verkligen går i skolan och får den utbildning de har rätt till. Detta gäller både kommunala och fristående skolor.

Informationsutbyte med andra myndigheter är en viktig del i förvaltningens arbete med att förhindra och motverka välfärdsbrottslighet. Redan idag kan förvaltningen dela uppgifter med andra myndigheter såsom Skatteverket och Försäkringskassan. Förvaltningen har till exempel rutiner för att i alla skolpliktsutredningar anmäla misstanke om felaktiga uppgifter i folkbokföringen till Skatteverket samt felaktiga utbetalningar eller bidragsbrott till Försäkringskassan i de fall det är aktuellt.

En ny lagändring (Prop. 2024/25:180) föreslås att träda i kraft den 1 december 2025 och som syftar till att förenkla och möjliggöra ett ökat informationsutbyte mellan myndigheter. Förslaget innehåller en ny sekretessbrytande bestämmelse som innebär att

² Stärkt skydd för vissa förtroendevalda och en tydligare intern kontroll i kommuner och regioner (Prop.2024/25:80) s.35

sekretess inte ska hindra att uppgifter delas mellan myndigheter om det behövs för att förebygga eller utreda brott eller oegentligheter, så länge en intresseavvägning görs. Målet är att effektivare kunna bekämpa brottslighet, felaktiga utbetalningar och fusk. Inom utbildningsområdet innebär det att skolan, socialtjänst och polis får större möjligheter att dela information med varandra exempelvis i syfte att motverka kriminalitet. Förslaget innebär att det även blir möjligt att lämna ut uppgifter för att förebygga, förhindra, upptäcka eller utreda fusk och överträdelse av regler, villkor i beslut eller avtal.

Förvaltningens arbete med identifierade riskområden samt uppföljning

Ett område som identifierades i tidigare utredning (diarienummer N609-1785/22) handlar om utbetalning av tilläggsbelopp till enskilda huvudmän, där huvudmän för enskilda har möjlighet att ansöka om tilläggsbelopp utöver ordinarie grundbelopp för extraordinära stödåtgärder via elevens hemkommun. Förvaltningen har sen tidigare stärkt sitt arbete i ansöknings- och utredningsförfarandet. På senare tid har förvaltningen fortsatt att utveckla arbetet med tilläggsbelopp. En del av arbetet är att förvaltningen infört en rutin om att begära in arbetsgivarintyg från vårdnadshavare när ansökan om tilläggsbelopp för fritidshemsvistelse är aktuell. Förvaltningen har även tillsammans med socialtjänsten förtydligat respektive ansvarsfördelning när det kommer till tilläggsbelopp för elever som är placerade vid HVB-hem. Ovanstående har minskat risken att felaktiga utbetalningar sker.

Ett annat identifierat område var inköp och upphandling. I Göteborgs stads riktlinje för inköp och upphandling framgår att varje nämnd och styrelse är en egen upphandlade myndighet och ansvarar för sin egen interna kontroll i frågor som rör inköp och upphandling.³ Under 2023 fastställdes en ny inköpsorganisation inom förvaltningen samt att en anvisning arbetats fram. Den nya inköpsorganisationen ska bidra till att skapa tryggare beställare, korrekta inköp och ändamålsenlig inköpsorganisation, en överblick över helheten samt skapa ett fungerande flöde, från behov till betalning.

Ett annat område som identifierades handlar om utbetalning av elev- och fritidshemspeng till enskilda huvudmän. Utbetalningen sker utifrån grundskolenämndens ersättningsregler för kommunala och fristående skolor och förtydligar hur ersättningarna ska beräknas och regleras till kommunala och enskilda huvudmän. I grundskolenämndens interna kontroll för 2024 granskades processen för utbetalningen av ersättning till enskilda huvudmän. Granskningen visade att utbetalningen hanteras noggrant, men saknar dokumenterade rutiner och kontrollmoment, vilket gör processen sårbar. Som konstaterades behöver förvaltningen upprätta en skriftlig rutin som beskriver ansvarsfördelning med dessa kontrollmoment.⁴ Förvaltningen är just nu i fas med att arbeta fram denna rutin och som planeras vara klart detta verksamhetsår.

Ett område som har bäring på utbetalning av elevpeng till enskilda huvudmän är förvaltningens skolpliktsbevakning. Förvaltningen har ett kontinuerligt utvecklingsarbete gällande skolplikt. Nuvarande anvisningar förtydligar de enskilda huvudmännens ansvar

³ Göteborgs Stads riktlinje för inköp och upphandling, s.6

⁴ Årsrapport 2024 Grundskolenämnden s. 42

att rapportera till hemkommunen när elev börjar eller slutar vid en fristående skola samt vid skolpliktsutredningar.

Inom ramen för grundskolenämndens interna kontroll 2024 granskades förvaltningens skolpliktsbevakning. Granskningen visade bland annat på att förvaltningen behöver omhänderta frågan om hur grundskolenämnden som hemkommun ska bevaka skolplikt för elever på fristående skolor och elever som är placerade vid HVB-hem, i särskilda ungdomshem eller i familjehem/jourhem. Som rekommenderats kommer därmed förvaltningen att omhänderta frågan i sitt pågående utvecklingsarbete.⁵ Ett arbete pågår med att se över anvisningar och information till fristående skolor samt hur frågor om frånvaro följs upp inom ramen för förvaltningens insynsuppdrag.

Ett ytterligare riskområde som identifierades handlar om fritidshemsavgifter till grundskoleförvaltningen. Avgiften för kommunal fritidshemsverksamhet grundas på inkomsten i det hushåll barnet är folkbokfört. Hushållets inkomster ligger till grund för avgiften även om de sammanboende inte har gemensamma barn. Däremot undantas vissa vårdnadshavare från att betala avgiften, exempel om de har försörjningsstöd eller saknar inkomst. På senare år har förvaltningen stärkt sin kontroll gentemot Skatteverket genom att delvis kontrollera taxerad inkomst med myndigheten samt utökat sitt informationsutbyte med myndigheten som innebär att man nu även kan kontrollera samboförhållanden.

Förvaltningens bedömning

I redovisningen av uppdraget att minska administrationen inom flertalet verksamheter, kommunfullmäktige 2023-02-23 § 29, framkom bland annat att styrtyngden i staden behöver minska. Det handlar till exempel om att det finns behov av att ytterligare minska antalet program och planer. Antalet mål i program och planer behöver minska för att undvika målträngsel och parallellstyrning. Det handlar också om att undvika nya åtgärder och insatser som redan ingår i nämnders och styrelser grunduppdrag eller redan är reglerade i lagstiftningen.

Förvaltningen vill i detta sammanhang lyfta fram den problematik som kan finnas med en styrmiljö där flera olika styrdokument och planer är i spel samtidigt. När planer läggs på planer uppstår överlappande styrmedel och en form av överstyrning, vilket framstår som ett ineffektivt sätt att styra. Ett annat problem är att det med planer och program ofta följer krav på uppföljning och utvärdering vilket ökar de administrativa processerna.

Som beskrivits ovan finns redan rättslig reglering avseende välfärdsbrottslighet därav har staden tagit fram ett program för det trygghetsskapande och brottsförebyggande arbetet. I detta program synliggörs problemet att den individuella och den organiserade brottsligheten söker sig till de platser och situationer där det går att nå ekonomisk vinning och få tillgång till stadens resurser. För denna välfärdsbrottslighet konstateras att det saknas tillräckliga kontroll- och tillsynsmekanismer. I en av programmets strategier tydliggörs att staden ska förstärka sina kontrollfunktioner och samverka internt och externt för att motverka ekonomisk brottslighet och att oseriösa aktörer kommer åt stadens resurser. Denna strategi har kommunstyrelsen ett särskilt ansvar för, medan ansvaret ligger hos alla nämnder och styrelser.

⁵ Årsrapport 2024 Grundskolenämnden s.41–42

Inom ramen för förvaltningens internkontroll har fyra riskområden identifierats som beskrivs ovan. Förvaltningen har upprättat rutiner och anvisningar i syfte att säkerställa ett rättssäkert och ändamålsenligt arbetssätt för att minska risken för välfärdsbrottslighet. Förvaltningen genomför även regelbundna uppföljningar och utvärderingar inom ramen för arbetet med intern kontroll.

Förvaltningen bedömer att en övergripande och samordnad plan för hela staden inte är ändamålsenlig samt att det finns svårigheter att ha en gemensam och övergripande plan eftersom förvaltningarnas och bolagens riskbild för välfärdsbrottslighet ser olika ut. Däremot anser förvaltningen i likhet med tidigare utredning, att en samordning och samarbete mellan olika samhällsaktörer är av betydelse och bör omhändertas i stadens fortsatta trygghetsskapande och brottsförebyggande arbete.

Mot denna bakgrund avstyrker förvaltningen motionen.

Protokollsutdrag skickas till

stadsledningskontoret@stadshuset.goteborg.se (diarienummer SLK-2025-00658)

Maria Andersson

Helena Sjöberg

Förvaltningsdirektör

Avdelningschef